

БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ ПЕСНІ

З духам гэтых песняў нас нядаўна пазнаёміў шаноўны аўтар “*Piosenek wieśniaczych z-nad Niemna i Dźwiny*”; іншы паэт (супрацоўніцтвам з якім “*Rubon*” ганарыцца) надзвычай удала здолеў выкарыстаць іх. Захоплены паэтычнасцю гэтых простых песняў, ён узяў з іх думку дзеля напісання паэмы новага жанру, паэмы-казкі (як яе назваў п. Крашэўскі), якая змяшчае ў сабе мясцовыя простанародныя паданні, абрады і звычаі, зіхціць фантазіяй Аріёста, дакладна перадае дух паданняў і звычаяў людю ва ўсёй яго найўна-паэтычнай постаці. Што менавіта такім творам з’яўляецца “Марына” пана Аляксандра Грозы, згадзіліся два нашыя знакамітыя знаўцы – п.п. Міхал Грабоўскі і Юзаф Ігнацы Крашэўскі. А таму мяркую, што адпаведнай “*Rubonu*” і займальнай дзеля яго чытачоў рэччу будзе пазнаёміць з тымі беларускімі песнямі ў арыгінале: па-першае, хто не ведае беларускага дыялекту, убачаць яго тут не толькі ва ўсёй яго чысціні, але – больш за тое – і ў паэтычнай апрацоўцы саміх жа простанародных песняроў; а па-другое, усе змогуць пераканацца, з якім адмысловым, прыроджаным, скажу, талентам пан Гроза перадаў тыя найўныя мелодыі нашага людю, так чароўна і не пашкодзіўшы, у сваёй паэме.

Тэкст беларускі

I

– Ой значна, значна по віселеньку, што сіроцка віселя:
Хата багата, разход велікій, да парадэньку нету.

Хоць вялікій двор
Ня увесь прыхор,
Калі матухны нету.
Да ты Тацянна, ты маладзенька
Наймі салавейка, скораю пташку,
Злятаець по мамухны.

Салавей лятаіць,
К зямлі прыпадаіць,
Мамухну пабужаіць.
“Устань, мамухна, устань родная, к сваему дзіцяці,
Благослаўленіка даці”.

“Рада б я устаці
К сваяму дзіцяці,
Благаслаўленіка даці.

Чорная смага
На губах пала,
Не магу прэгукаці.
Жоўтыя пясочкі
Засыпалі в очкі –
Не магу прэглянуці.
Сырая зямля
На сэрцу лігла –
Не магу прэдыхаці.
Дубовыя дошкі
Сціснулі ножкі –
Не магу пахадзіці.
Дубовыя цвечкі
Сціснулі плечкі –
Не магу устаці.
З Богам, Тацянка!
З Богам, дзіцятка!
Бог цябе благаславіць,
Бог табе ў суду,
Бог на парадзе.
Прачыстая матка,
Бог цябе благаславіць,
Добрыя людзі,
Блізкія суседзі”.

Пераклад пана Грозы:

– Znać z przyboru, znać z rozpląty,
Że dwór wielki i bogaty;
Lecz w rozplącie, lecz w przyborze,
Nie ma ładu na tym dworze.
Puść słowika, niech on z klatki
Leci szukać twojej matki;
Niech jej szuka w ziemi, w niebie,
Przyprowadzi ją do ciebie.
I słowiczek szaro-pióry,
To u dołu, to u góry,
Póty się szczebiocąc trudził,
Aż Maryny matkę zbudził.
– Wstawaj, matko, twoje dziecko
Rusą kosę już rozplecię,
Nie masz sprawy w twoim domu,
Błogosławić nie ma komu.
– Oj rada bym dom mój sprawić,
Moje dziecko błogosławić,

Ale mowę śmierć odjęła,
Sine usta wiecznie ścięła.
Chcę do góry podnieść głowę,
Cisną deski ją dębowe.
Dziecię moje! niechaj ciebie
Błogosławi Bóg na niebie,
I Przeczysta, Aniołowie,
I sąsiedzi i drugowie.

II

Тэкст беларускі:

Зялёная дубровенька!
Што ў цібе дуб'я многа
Зялёнага ніводнага
Да некаму пашумець,
Дуброўкі весяліць.
Маладая Таццянка!
Што ў цябе бацек многа
Роднага ніводнага:
Некаму благославіць,
На пасад пасадзіць.

Пераклад пана Грозы:

U zielonej, u dąbrowy,
Taki stoi las dębowy,
Ale suchy, przeprochniały:
Gdyby jeden był dąb cały,
Coby cienia jej udzielił,
Coby szumem rozweselił.
Maryno! na two wesele
Zebrało się Baćków wiele,
Rodzonego ni jednego,
By na posad cię posadził,
Błogosławił i poradził.

III

Тэкст беларускі:

Перад варотамі зялёны сад,
У том садочку нікога нет;
Толькі Марыська гуляла,
Гібкіе лаўкі масьціла,
Сваіх баярэк садзіла,
Зялёну руту сеяла.
Прыехаў Васілька самдзевят,
Пасьціў коніка ў зялён сад,
Гібкіе лаўкі паламаў,
Сызых галубоў растрэляў,
Чырвону руту патаптаў,
Яе баярэк разагнаў,
Маладую Марысю к сабе ўзяў.

Пераклад пана Грозы:

Sad zielony pod wrotyma,
A w sadzie nikogo nie ma,
Krom Maryny, co hulala,
Gibkie ławki obmywała
I bojarki rozsadzała,
I zieloną rutę siała.
Sam dziewiąty Wasił jedzie:
Koniki do sadu wiedzie,
Gibkich ławek nawywraca,
Ziela ruty nawytłacza,
Nawytłacza ruty ziela,
Gołębic siwych nastrzela,
I bojarki precz rozgoni,
A Marynę dłonią w dłoni,
Za sad wiedzie za zielony,
W inne kraje, w inne strone.

Да гэтых песняў дададзім яшчэ тры ў арыгінале і ў польскім перакладзе. Першая з іх такая наіўная, такая пануе ў ёй прастата, што можна сказаць, – гэта ўрывак легенды. Дзве іншыя прасякнутыя меланхалічным пачуццём, якое моцна выяўляецца ў песнях нашых сялянаў. Кранаюць найбольш плачы пасля страты бацькоў, скаргі на мачаху, сваякруху ці ўвогуле на кепскі лёс; рэдкія скаргі на нявернага каханка альбо на жорсткую каханую – гэта вынік вялікае прастаты звычаяў.

I

Тэкст беларускі:

Да за гарою,
За камяною,
Тацянка з Богам гукала:
– Ой Божэ! Божэ! прашу на вяселя,
І сам прыйдзі,
І Анёлаў прышлі.
– І сам я буду,
І Анёлаў прышлю:
У суботу позна
Анёлаў прышлю,
У нядзелю рана
І сам прыду;
Сам сяду на куце,
Анёлы стануць пры ціміне,
І я сам буду благаслаўляць,
Долю даваць,
Анелі будуць косу трапаць.

Мой пераклад гэтае песні:

Tam za górą, za wysoką,
Gdzie kamieni wiele
Tosia mówi z Panem Bogiem,
Prosi na wesele.
– Boże! przyjdź z Twemi Anioły!
O, jak będę rada!
– Przydę z mojami Anioły, –
Bóg jej odpowiada.
Późnym w sobotę wieczorem
Przyszłę me Anioły,
A w niedzielę przyjdę rano
Sam, na dzień wesóły.
Błogosławić tobie będę,
Dam szczęśliwe losy;
Aniołowie ci do ślubu
Splotą warkocz w kosy.

II

Тэкст беларускі:

Ты, каліна, ты маліна,
Не стой над рэкою.
Не стой над ракою,
Не раўняйся са мною.
Як я была ў татулькі
Бялей тваяго цвету была,
Чырваней тваіх ягад,
Як стала ў сваякоркі,
Стала суха як былінка,
Белінькая, як ліпінка.

Мой пераклад:

Ty, kalino! ty malino!
Nie stojcie nad wodą.
Gdzie wam do mnie? Pókim była
U tatunia młoda,
Od twojego kwiatu bielsze
Moje liczko było,
Od twych się jagodek kraśnych
Żywiej rumieniło;
Ale teraz, z łaski świekry,
Takem such, blada,
Jak byliczka, jak lipina,
Z której liść opada.

III

Тэкст беларускі:

Ліцелі гусынькі, да не гагалі,
Ліцелі шэрыя, да адна, да загагала:
Чуіць іна зіменьку, да не летэньку.
Сідзелі дзевенькі, да не плакалі,
Да адна да заплакала:
Чуіць іна матчыху, да не матэньку.

Пераклад пана Ігн... Хр...

Leciały gąski, lecz cicho leciały,
Leciały szare; jedna zagęgała:
Zimę, nie latko ona przeczuwała.
Siedziały dziewczki, ale nie płakały;
Jedna z nich tylko zapłakała rzewnie:
Czuje macochę, nie matulę pewnie.

Наступныя песні перакладзены з беларускага дыялекту п. п. Ігн... Хр... і Геранімам Марцінкевічам. Іх арыгіналаў не друкуем, бо ўжо дастаткова змясцілі, на нашу думку, узораў гэтае прастанароднае паэзіі; а вось праца абодвух перакладчыкаў вартая ўвагі чытачоў.

Пераклады п. Ігн... Хр...

I

Tęskno, nudno młodej
W swoim nowym domu,
Bo młoda swe serce
Nie ma oddać komu.
Przy szklannem okienku
Wyglądając siedzi,
Traci złote klucze,
I po nich się biedzi.
“Kto mi wróci złote
Klucze pogubione,

Ach! ten mnie młodzińke
Będzie miał za żonę.
Na ulicy wieją;
Dziad brnie po zamieci,
I potrząsa broda,
I kluczami świeci.
“Zgińcie złote klucze!
Niech moje przepada,
Nieżli mam być żoną
Tego złego dziada”.

III

Skargami, gderaniem,
Matka mię nagliła,
Młodego mnie chłopca
Z musu ożeniła.

Niech wiosny dożyję,
Żonę mą porzucę;
Pójdę w czyste pole,
W Dunaj się obrócę.

VIII

Biały gołąb', biały gołąb',
Bielsza gołąbeczka;
Miły ojciec, miła matka,
Milejsza dziewczeczka.
Gdzież krynica, w której gołąb'
Kapał się tak mile?

Gdzież dziewczyna, gdzie dziewczyna,
Com ją kochał tyle?
Ach! już piękna ta krynica
Trawą się okryła;
Ach! już za mąż za innego
Poszła moja miła.

Пераклад п. Г. Марцінкевіча

Z pod wioseczki Jasia wdzięczny wietrzyk wieje.
Może to Jaś wzdycha i na mnie narzeka?
I dzisiaj zawodzą lubego nadzieje,
Niestety! napróżno dziś na mnie on czeka...
Wszyscy dobry ludzi! dajcie wy mnie rady –
Co mam z Jasiem robić, sama nie rozumiem!
Dokoła tu na mnie czatuje straż groźna,
A straż ta wyśledzi wszystkie kroki moje
I po tym złocistym warkoczy mię pozna.

Мы павінны зрабіць тут заўвагу, што пададзеныя вышэй паводле ўзору п. Чачота пераклады прыстасаваны, каб спяваць пад акампанент фартэп'яна. Думка арыгіналу перададзена дакладна, а вось найўнасць народных словаў рэдка дзе ўдалося захаваць. Сумняваемся таксама, каб песні нашых вяскоўцаў інакш да пакаёвага ўжытку прыдаліся. У мелодыі беларускага дыялекту ёсць элементы, што няміла кранаюць вуха.